

## ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

**Бородавко Андрій Юрійович**

здобувач вищої освіти III курсу,  
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції  
*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

**Науковий керівник: Олексенко Володимир Григорович**

старший викладач  
кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки  
*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна*

Окремі положення Кримінального процесуального кодексу України (далі -КПК) постійно стають предметом справедливої критики науковців і практиків. Вона стосується численних прогалин і колізій, наявних у цьому Кодексі, використовуваної законодавцем термінології, неоднозначного тлумачення низки норм тощо. З-поміж іншого необґрунтованим видається складний процесуальний порядок проведення окремих дій.

Більшість негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НСРД) потребують дозволу суду у формі ухвали слідчого судді [1].

Оформлення слідчим клопотання про дозвіл на проведення НСРД відповідно до вимог ст. 248 КПК України, його погодження з прокурором, звернення з ним до суду, розгляд слідчим суддею цього клопотання й оформлення відповідної ухвали потребують суттєвих затрат процесуального часу. У багатьох випадках це може негативно вплинути на результати передсудового розслідування, ускладнити можливість врятування життів людей і запобігання вчиненню злочину. Ця процедура також передбачає оголошення широкому колу осіб про проведення нестрокових слідчих дій, що збільшує ризик витоку інформації та розширює можливості протидії передсудовому розслідуванню з боку зацікавлених осіб.

Тому цілком логічно законодавець визначив, що у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей і запобіганням учиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, НСРД може бути розпочато до постановлення ухвали слідчого судді у випадках, передбачених цим Кодексом, за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора [1].

У такому разі прокурор зобов'язаний невідкладно після початку НСРД звернутися з клопотанням до слідчого судді (ст. 247 КПК України). Комплексний аналіз змісту цієї статті й інших норм глави 21 КПК України дає підстави стверджувати: можливість проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді передбачена лише для установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України) та спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України). Адже у ч. 1 ст. 247 законодавець наголошує, що проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді можливе лише «у випадках, передбачених цим Кодексом».

Вказівка ж на можливість використання положень ст. 247 КПК України міститься лише в ст. 268 і 269 цього нормативно-правового акта. Тому аргументованою

видається позиція О. І. Полюховича, який доводить, що за сучасного нормативно-правового регулювання застосування норм ст. 250 КПК України для негайного початку проведення всіх інших НСРД (окрім установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу та спостереження за особою, річчю або місцем) є неправомірним. Тому докази, одержані в такий спосіб, мають бути визнані недопустимими [2, с. 106–113].

Під час досудового розслідування деяких злочинів потерпілі (або особи, щодо життя, здоров'я або майна яких, за інформацією, внесеною до ЄРДР, готують учинення злочину) іноді виступають як ініціатори проведення щодо них негласних слідчих дій або згодні на відповідні пропозиції слідчих та прокурорів. Це стосується розслідування вимагань, примусу до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, погроз убивством, а також розслідування готування або замаху на вбивства, розбої, грабежі, крадіжки, незаконне заволодіння автотранспортними засобами та інше.

Спостереження за особами, яким загрожує убивство або яких примушують вчинити або не вчинити певні дії, надає можливість затримати зловмисників у момент спроби злочину і завадити його вчиненню [3, с. 87]. Спостереження за місцем дозволяє фіксувати дії зловмисників щодо замаху на розбій, грабїж, крадіжку тощо. А спостереження за речами допомагає запобігти незаконному заволодінню транспортними засобами та збирати докази спроби вчинення цього злочину конкретною особою або групою осіб.

Визначення місцезнаходження радіоелектронного засобу, що належить потерпілому (або особі, щодо життя, здоров'я або майна якої, за інформацією, внесеною до ЄРДР, готують учинення злочину), значно спрощує організацію візуального спостереження за нею [4, с. 243]. Контроль її мобільного та (або) стаціонарного телефона дає змогу встановити ідентифікаційні дані засобів зв'язку, що використовують зловмисники, визначити їх місцеперебування на поточний момент, одержати необхідні матеріали для проведення фоноскопічної експертизи, а також інформацію, важливу для прийняття й обґрунтування необхідних процесуальних рішень.

Таким чином, якщо існують підстави та приводи, візуальне спостереження за особою та прослуховування її телефонних розмов можуть бути проведені без рішення слідчого судді. Однак фактичні дані про протиправну діяльність (зокрема, вчинення злочину щодо особи, яка перебуває під спостереженням) не можуть вважатися припустимими доказами у кримінальному провадженні. Це через те, що таке спостереження проводилося не на підставі норм КПК України, а відповідно до положень іншого закону, який регулює не кримінальні процесуальні відносини, а суспільні відносини, пов'язані з забезпеченням безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Заходи щодо захисту зазначених осіб не можуть бути використані для отримання інших фактичних даних, які мають значення для кримінального провадження. Закон також не дозволяє здійснювати візуальне спостереження за особою або прослуховування її телефона (з її згоди) у випадках шантажу, вимагання шпигунства чи інших подібних ситуаціях, коли немає загрози для її життя, здоров'я, житла або майна [5, с. 149].

Таким чином, у ст. 246 КПК України доцільно передбачити, що будь-які НСРД щодо особи, а також майна, яке знаходиться в її розпорядженні, можуть бути проведені за її згодою на підставі постанови слідчого або прокурора – без одержання ухвали слідчого судді.

Суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, мають бути врегульовані не спеціальним законом, а окремою главою КПК України. З-поміж іншого в ньому слід зазначити, що з метою забезпечення безпеки таких осіб, за їхньою добровільною згодою (або ініціативою), щодо них, а також майна, яке знаходиться в їх розпорядженні, можуть бути проведені НСРД, передбачені ст. 260–264, 267–270 КПК України. Також необхідно унормувати, що одержані внаслідок таких дій фактичні дані можна використовувати як докази в кримінальному провадженні на підставах і в порядку, що передбачені КПК України.

Норми ч. 2 ст. 246, а також ст. 268, 269 і 270 КПК України слід сформулювати так, щоб для встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, спостереження за особою, річчю або місцем, аудіо-, відеоконтролю місця достатньо було винесення відповідної постанови слідчим або прокурором.

### Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI : із змін., станом на 05.08.2018 № 2509-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 31.10.2023).
2. Полюхович О. І. До питання негласних слідчих (розшукових) дій, які можуть бути розпочаті до постановлення ухвали слідчого судді / О. І. Полюхович // Публічне право. – 2017. – № 1. – С. 106–113.
3. Багрій М. В. Судовий контроль за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій: окремі аспекти / М. В. Багрій // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 35 (1.3). – С. 86–89. – (Серія «Право»).
4. Керевич О. В. Законодавче регулювання інституту негласних слідчих (розшукових) дій / О. В. Керевич, М. П. Климчук // Юридичний електронний науковий журнал. – 2015. – № 4. – С. 242–244.
5. Лук'янчиков Є. Д. Становлення інституту негласних слідчих (розшукових) дій / Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков // Криміналістика и судебная экспертиза. – 2015. – Вып. 60. – С. 147–160.